

KONGRE-GRUP ÇALIŞMASI

HALK SAĞLIĞI ARAŞTIRMALARI İÇİN NESNEL SINIF KONUMLARININ BELİRLENMESİ*

GİRİŞ VE GEREKÇE

Bu çalışmanın temel gerekçesi halk sağlığı araştırmalarındaki yönetsel sorunlardır. Halk sağlığı alanında yapılan saha araştırmalarında, sağlığı belirleyen faktörler olarak sıklıkla eğitim, gelir, meslek gibi değişkenler kullanılmaktadır. Bu nedenle en temel toplumsal kategori olarak sınıf değişkeninin halk sağlığı araştırmalarına sokulması bu alandaki çalışmalar açısından önemli bir katkı sağlayacaktır. Öte yandan halk sağlığı alanında sınıf eksenli araştırmaların gerçekleştirilmesi, sınıf ile ilgili daha kapsamlı çalışmalara özgün bir katkı da sağlayabilir.

AMAÇ

Çalışmanın amacı, halk sağlığı araştırmalarında kullanılmak üzere bir Marksist sınıf saptama aracının geliştirilmesidir. Bu amaçla ekte sunulan anket formu tartışmalara kolaylık sağlanması amacıyla geliştirilmiştir.

NESNEL SINIF KONUMLARINI NASIL BELİRLEYEBİLİRİZ?

Sınıf, bireylerin üretim araç ve nesnelere mülkiyetine sahip olup olmamalarına göre oluşturdukları toplumsal grup olarak tanımlanabilir. Üretim araçları ve nesnelere mülkiyetini somut olarak ölçmenin zorluğu göz önüne alındığında, çalıştırılan işçi- emekçi sayısı kriter olarak kullanılabilir.

Böyle yaklaşıldığında, bireyler üzerinden yapılacak bir sınıf ayrıştırmasında, öncelikle üretim araç(lar)ına sahip olanlar ve üretim aracına sahip olmayıp, kendi emek güçlerini üretim aracına sahip olanlara satanlar (ücretliler-maaşlılar) şeklinde iki temel sınıf belirlenebilir.

İkinci aşamada bu iki temel/ana sınıfı kendi içinde ayrıştırmak gerekecektir. Üretim araç(lar)ına sahip olanlar, yanında işçi-emekçi çalıştırmayanlar ve yanında işçi-emekçi çalıştıranlar şeklinde ikiye ayrılabilir. İlk grup yalnızca kendi hesabına çalışanlar, ikinci grup da burjuvazi olarak nitelenebilir. Yanında işçi-emekçi çalıştıranlar (burjuvalar), çalıştırdıkları işçi-emekçi sayısına göre ayrıca ayrıştırılabilir. Örneğin yanında 1-5 kişi çalıştıranlar küçük, 6-20 kişi çalıştıranlar orta ve daha çok kişi çalıştıranlar da büyük burjuva olarak tanımlanabilirler. Ampirik çalışmalardan elde edilecek somut veriler, kesim noktalarının nasıl belirleneceği konusunda ayrıca yol gösterici olabilir.

Sınıf konumlarının belirlenmesinde temel birim aile kolektifi olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın katılımcısı (denek) ile aile kolektifinin diğer üyeleri, üretim araçlarının mülkiyeti ve üretim süreçlerindeki yerleri itibarıyla farklı konumlarda bulunabilirler. Bu farklılığı kısmen de olsa saptayabilmek ve tanımlamadaki kısıtlılığı azaltabilmek için, aile kolektifinin gelirinin kaynağı/kaynakları saptanabilir. Böylece aile kolektifinin temel/ana gelir kaynağı ile ilgili bilgiye ulaşılarak, aile kolektifinin sınıfsal konumu dolaylı olarak belirlenebilecektir.

Temel/ana sınıf belirlemeleri için çok genel olarak yukarıda sunulan yaklaşımın dışında, yapılacak çalışmanın ereği dikkate alındığında, daha ayrıntılı verilere de gereksi-

* Katılımcıların konu ile ilgili ortak çalışmaları sürmektedir.

nimin söz konusu olduğu durumlarda çalışmanın ereği-ne/gereksinime göre, sınıfı kendi içinde ayrıştırmak açısından üretim sürecinin ve çalışma koşullarının özelliklerini dikkate almak gerekecektir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Temel Sınıflar(İşçi sınıfı, burjuvazi):

- Artı ürüne el koyma ⇒ 1. Üretim araçlarının mülkiyeti
2. Üretim süreci içindeki yeri

SORULAR

1. Şu anda gelir getirici herhangi bir işiniz var mı?/çalışıyor musunuz?

Hayır (ise onbirinci soruya geçiniz) Evet

2. İşinizdeki konumunuz aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

Ücretli/maaşlı (iseniz sekizinci soruya geçiniz)
Kendi hesabına çalışıyor
[İkisi birlikte; ise işlerden gelir getiriciliği düşük olan EK İş olarak kabul edilerek bu da ayrıntılı olarak sorgulanabilir]

3. İşinizde hane halkı dışında ortak(lar) var mı?

Yok Var (ise kaç kişi?.....kişi)

4. İşinizde sizin dışındaki hane halkı üyeleri de çalışıyor mu?

Hayır Evet

5.Yanınızda sürekli çalıştırdığınız ücretli kişi(ler) var mı?

Hayır Evet (ise kaç kişi?.....kişi)

6.Yanınızda geçici çalıştırdığınız ücretli kişi(ler) var mı?

Hayır Evet (ise kaç kişi?.....kişi)
Geçen yıl ortalama kaç ay çalıştırdınız?.....ay

7. İşyerinizdeki çalışma biçiminiz çoğunlukla aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

Üretim ve hizmeti yanındaki çalışanlar gerçekleş-

tiriyor. Ben yalnızca işleri planlamak, yürütmek ve çalışanları yönetmekle uğraşıyorum.

Hem çalışanlarla birlikte üretime fiilen katılıyorum, hem de işleri planlamak, yürütmek ve çalışanları yönetmekle uğraşıyorum.

(onikinci soruya geçiniz)

8. Hangi sektörde çalışıyorsunuz?

Kamu Özel

9. Ne iş yapıyorsunuz?

.....

10. İşinizdeki konumunuz aşağıdakilerden hangisine uyuyor?

Sadece hizmet ya da mal üretiyorum

Hem hizmet ya da mal üretiyorum, hem de işin ve bir grup çalışanın yönetiminden sorumluyum.

Sadece işin ve bir grup çalışanın yönetiminden sorumluyum.

(onikinci soruya geçiniz)

11. (İşiniz yoksa/çalışmıyorsanız) Aşağıdaki seçeneklerden sizin durumunuzu en iyi tanımlayan hangisidir?

İşsizim, iş buldukça çalışıyorum.

Öğrenciyim

Ev hanımıyım

Emeklîyim (emekli olmadan önceki işi sorgulanacak)

Gelir/Gelir kaynağı ⇒

12. Oturmakta olduğunuz ev kime ait?

Ev sahibi Kira Lojman
(kendisi ya da hane halkından birisi)

13. Hane halkının oturduğunuz ev dışında evi var mı?

Hayır Evet (.....adet)

14. Hane halkının toprağı/arsası var mı?

Hayır Evet (ise; nerede olduğu ve büyüklüğü sorulabilir)

15. Hane halkının arabası var mı?

Hayır Evet (ise; sayısı, her birinin kullanım ereği ile tipi ve modeli de sorulabilir)

SORU FORMUNU UYGULAYICIYA (Anketöre)**AÇIKLAMA:**

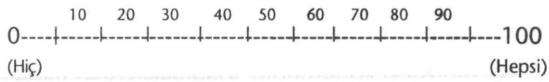
.....

.....

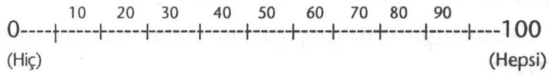
16. Hanenize giren düzenli aylık gelir toplamı ne kadar?

.....TL

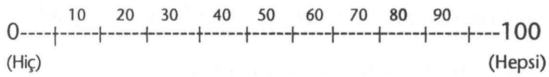
17. Hanenize giren düzenli aylık gelirin yüzde kaçını maaştan/ücretten sağlanıyor?

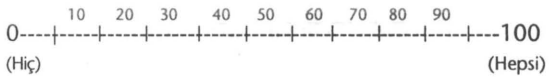
18. Hanenize giren düzenli aylık gelirin yüzde kaçını hane halkı üyelerine ait işyer(ler)inden (tarım/hayvancılık dahil) sağlanıyor?

19. Hanenize giren düzenli aylık gelirin yüzde kaçını ev, dükkan vb. gayrimenkul kiralardan sağlanıyor?

20. Hanenize giren düzenli aylık gelirin yüzde kaçını faiz, tahvil, borsa, döviz vb.'den sağlanıyor?

21. Hane halkının köyde toprağı var mı?

Var Yok

22. Hanenize köyden parasal bir gelir ve/veya yiyecek, erzak vb. geliyor mu?

Evet Hayır

23. Haneniz üyelerinin köyünüze gittiğinizde kalabileceği bir ev var mı?

Hayır Evetise bu ev hane halkından birine mi ait? Evet Hayır

24. Hanenizde 18 yaşından küçük olup da hane geli-

rine katkıda bulunmak için çalışan çocuk var mı?

Hayır Evet (ise kaç kişi?.....kişi)

Katılımcıya Ücretli/Maaşlı İş
yakınlığı mı?

.....

.....

25. Hanenizde sizin dışınızda gelir getirici iş(ler)de çalışan kişi var mı?

Hayır Evet (ise kaç kişi?.....kişi)

Katılımcıya Ücretli/Maaşlı İş
yakınlığı mı?

.....

.....

26. Hanenizde kaç kişi yaşıyor?

(.....kişi)

II. UYGULAMA ÇERÇEVESİ/KATILIMCI BİRİMİ

Sınıf tanımlamasında en temel birim, Hane halkı/Aile kolektifi olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın evren/örnek birimi hane ise soru formu hanedeki 18 yaş üstü bütün bireylere ayrı uygulanmalıdır, ancak birimin birey olduğu çalışmalarda soru formu yalnızca bireye uygulanarak aile kolektifi ile ilgili bilgilere de ulaşılabilir.

III. UYGULAMA İÇERİĞİ/KATILIMCI TİPİ

Çalışan ve çalışmayan(işsiz) birlikte.

IV. SINIFSAK KÖKEN

Soru formu uygulananın(katılımcının) ebeveynlerinin ailesinin sınıfı.(Katılımcıya uygulanan soru formu ebeveynlerin ailesi için de doldurulur. Ya da daha pratik olabilmesi için;

**Babanız ne iş yapar(dı)? (son işi)

[a. ücretli/maaşlı olup olmadığı
b. yaptığı iş
c. köy/kent]

**Anneleriniz ne iş yapar(dı)?

[a. ücretli/maaşlı olup olmadığı
b. yaptığı iş
c. köy/kent]

Soruları ile yetinilebilir.)

V. SINIFLARARASI (TOPLUMSAL) HAREKETLİLİK

Katılımcının iş yaşamına başladığı andaki konumu sorgulanabilir. Beraberinde bugün ile başlangıç konumu arasında değişim(ler) olup olmadığı da sorgulanabilir

NOT:

Temel sınıf belirlemeleri için çok genel olarak yukarıda sunulan değişkenler üzerinden veri toplanması yeterli görülebilir. Ancak yapılacak çalışmanın ereği dikkate alındığında, daha ayrıntılı verilere de gereksinimin söz konusu olabileceği düşüncesinden hareketle; meslek(yapılan iş ile meslek aynı olmayabiliyor), sendika, çalışma düzeni (her gün, geçici gibi), işe gidiş dönüş saatlerini kendisinin ayarlayıp ayarlamadığı, izin alma durumu, fazla mesai dışında ek çalışmak zorunluluğu olup olmadığı, emeğin kafa/kol emeği olması gibi değişkenler de araştırma ereğine uygun olarak soru formuna eklenebilir.

*Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşunun üyesi misiniz?

Hayır Evet
SSK
Emekli Sandığı
Bağ-Kur
Diğer;.....

Kültürel/ideolojik belirlemeler için sağlık alanına yönelik sorular kullanılabilir.

*Hekimlik mesleği kutsaldır.

Hiç	Tamamen
_____	_____
katılmıyorum	katılıyorum

*Vatandaş sağlık hizmetleri için para ödememelidir.

Hiç	Tamamen
_____	_____
katılmıyorum	katılıyorum

*Hekimler yalnızca hastaların/hastalıkların tedavisi ile uğraşmalıdır.

Hiç	Tamamen
_____	_____
katılmıyorum	katılıyorum

*Hükümetler adil olarak topladıkları vergilerle toplum/vatandaşın ihtiyacı olan bütün sağlık hizmetlerini karşılamalıdır.

Hiç	Tamamen
_____	_____
katılmıyorum	katılıyorum

*Hekim ile hasta arasında para ilişkisi olmamalıdır.

Hiç	Tamamen
_____	_____
katılmıyorum	katılıyorum

KATILIMCILAR*:

İlker BELEK,

Korkut BORATAV,

Ayfer EÇİLMEZ,

Onur HAMZAOĞLU (Raportör)

Ahmet Haşim KÖSE,

Erhan NALÇACI,

Tülin ÖNGEN,

Ata SOYER,

Recep VARÇIN,

Nurşen YILMAZ

* Katılımcı adları alfabetik sırayla dizilmiştir.